

PREDGOVOR FOREWORD

Mateja Gaber

Filozofska fakulteta se je pod okriljem Univerze v Ljubljani s svojo znanstvenoraziskovalno idejo o sobivanju človeka in živali vključila v aktualno Evropsko noč raziskovalcev, ki se je začela leta 2022 in se bo zaključila 29. septembra 2023. Projekt Filozofske fakultete poteka pod sloganom *Humanistika, to si ti!* in je edini izmed 300 evropskih projektov, ki izpostavlja humanistiko. Humanistika je namreč tista osrednja podstat, ki povezuje vse ostale znanosti, je skupni imenovalac vsega, kar človek raziskuje, kajti ni znanstvenega in ne umetniškega ustvarjanja brez človeka in človečnosti.

Evropska noč raziskovalcev je projekt Evropske komisije v okviru programa za raziskovanje in inovacije Obzorje Evropa za obdobje 2021–2027 in temelji na stebrih znanstvene odličnosti, reševanja globalnih izzivov in konkurenčnosti ter inovativne Evrope. Evropska komisija želi spodbujati znanstveno odličnost ter usposobiti nadarjene znanstvenike, jih zadržati v evropskem raziskovalnem prostoru in tako krepiti vodilno vlogo EU na področju znanosti. Obenem želi razširiti obstoječe raziskovalne infrastrukture – to podpira s programskim, odprtim financiranjem Evropskega raziskovalnega sveta (ERC), ukrepi Marie Skłodowska-Curie (MSCA) ter raziskovalnimi infrastrukturami. Stremi tudi k reševanju globalnih izzivov in trajnostnemu razvoju, pri čemer pokriva tudi celotni spekter ciljev razvoja Združenih narodov, kot so demimo zdravje, kultura, vključujoča družba, digitalizacija, podnebje, mobilnost, hrana, naravni viri in okolje. Prav tako izpostavlja inovativnost, ki vključuje tehnološki razvoj ter predstavitev in prenos znanja. Slednje je tudi vodilo aktualnega projekta Evropske noči raziskovalcev – *Humanistika, to si ti!*, v katerem smo skušali raziskati in izpostavili eno izmed najstarejših povezav, ki jih je človek vzpostavil z drugimi živimi bitji – povezavo z živalmi.

Človek in žival – o njunem sobivanju že več kot dva tisoč let razmišljajo filozofi, raziskujejo ga znanstveniki, o njem pišejo literati in pojejo pesniki. Človeka in žival upodabljajo umetniki in tudi letošnja vsebina

Evropske noči raziskovalcev – *Humanistika, to si ti!* izpostavlja človeka in žival ter raziskuje njun odnos ter soodvisnost. Odnos človeka do živali in živali do človeka še nikoli ni bil tako osrednji pojem znanstvenih debat. Te se dotikajo ne le etičnih, kulturnih, pravnih, filozofskih, političnih, socialnih in drugih vidikov, temveč tudi metodoloških izzivov in teoretičnih temeljev že znanih raziskav. V ospredje prihaja vprašanje, ali in v kolikšni meri lahko naš antropocentričen način mišljenja in razmišljanja razširimo z novimi perspektivami in pristopi, ki bodo najbolj pravični do živali, njihovih potreb in interesov. Ponovno prepričevanje povezave človeških in živalskih načinov bivanja lahko ustvari pomembna izhodišča za nov pogled nanje in ga lahko temeljito spremeni tako v etičnem kot praktičnem smislu.

Čeprav imamo človeka za krono stvarstva, je povsem jasno, da bi zgodovina človeštva brez živali, ki bi človeku pomagale, potekala popolnoma drugače. Odnos med človekom in živaljo se je v preteklosti vedno znova spreminjal, bil je kompleksen in je vplival na oba deležnika. Izhajajoč iz zakonske podlage, da so živali čuteča bitja, ne gre zanemariti niti razvoja odnosa živali do človeka. Z udomačitvijo so živali razvile nov, emocionalen odnos do človeka in mu postale privržene ter celo popolnoma odvisne od njega. Človek, ki je sebe zgodovinsko postavil kot razmišljujoče bitje v središče sveta, pa je na žival največkrat gledal koristoljubno. Sodobna živalska etika, ki poleg človeka postavlja v ospredje tudi žival, pa se oddaljuje od izključno koristoljubnega pogleda na živali in nanje gleda kot na bitja z zavestjo, voljo in čustvi. Človekov pogled je tako dandanes ambivalenten: po eni strani vse bolj poudarja svojo podobnost z živalmi in na tej podlagi argumentira drugačno ravnanje z njimi, po drugi strani pa je sodobni človek ubijanje živali razvil do popolnosti. Kot posledica tako različnih pogledov na živali se je (zlasti v zahodni kulturi) pojavila tendenca, da bi pravice živali približali človeškim.

V pričujoči znanstveni monografiji boste našli prispevke, ki obravnavajo sobivanje človeka in živali v različnih kontekstih: naravoslovnem,

družboslovnem, humanističnem in umetniškem, ali natančneje, pripsevki posegajo na področje zgodovine, literarne zgodovine, umetnostne zgodovine, filologije, filozofije, antropologije, sociologije, psihologije, prava, bibliotekarstva, didaktike, veterinarske medicine, bioetike in prepleta vsega naštetega. Vpeti so med dve umetniški besedili, med odlomek iz tragikomedije *Lipicanci gredo v Strasbourg* avtorja Borisa A. Novaka ter pesem *Gojeno življenje* avtorice Maje Klarendić, vizualno pa jih krasi čudovito delo umetnika Jureta Brgleza – človeška podoba, združena z živaljo, ponazarja človekov pogled v preteklost in hkrati njegovo pot v prihodnost, ki bo nujno izhajala iz povezanosti obeh. Začenjamo torej z živalmi kot čutečimi in razmišljujočimi bitji, ki svojo pravico iščejo pri najvišjih človeških inštitucijah, in končujemo s poezijo, ki nas spodbuja k razmišljanju o bistvu (živalskega) obstoja, vmes pa vabimo k branju izbranih znanstvenih besedil, ki bodo morda pripomogla k ozaveščanju akademske in neakademske javnosti o odnosu človek – žival.

V svojem imenu in imenu Saše Jeršeta, s katerim sva imela veselje urediti to knjigo, se zahvaljujem vsem avtorjem in avtoricam, ki so s svojimi pripsevki oplemenitili našo znanstveno monografijo in pokazali zelo bogato in različno paleto sobivanja človeka in živali. Morda pa sodobni človek izgublja svoj antropocentrični temelj ter odpira prostor, kamor se bodo lahko naselile živali kot čuteča bitja.